

Fonte.News

veiko.huuse@fonte.news

Teie 04.12.2024

Meie 19.12.2024

nr

2-6/24-8529-2

Vastus Fontele

Milliseid samme olete Teie isiklikult astunud, et tagada Eestis ametnike ja kohtunike seaduskuulekus ning nende sõltumatus ja erapooletus?

Vabariigi Valitsuse seaduse § 59 lg 1 kohaselt Justiitsministeeriumi pädevuses on esimese ja teise astme kohtute töö korraldamine. Justiitsministeerium ei teosta järelevalvet kohtute tegevuse üle. Seeläbi ongi tagatud kohtunike sõltumatus täitevvõimust. Kõrgema astme kohus teostab alamaastme kohtu suhtes järelevalvet – kas kohus on seadust kohaldanud õigesti ja põhjendanud enda seisukohti piisavalt ehk kas kohtunikud on järginud lahendite tegemisel seadusest tulenevaid nõudeid. Juhul, kui kohtunik ei ole käitunud enda tegevuses seaduskuulekalt, on õigus algatada kohtuniku suhtes ka distsiplinaarmenetlus, kui selgub, et kohtunik on toime pannud kohtute seadus (KS) § 87 lõikes 2 nimetatud distsiplinaarsüüteo. Justiits- ja digiministril ei ole käsu- ega distsiplinaarvõimu kohtunike suhtes. Distsiplinaarmenetluse algatamise õigus on Riigikohtu esimehel ja õiguskantsleril kõigi kohtunike suhtes, ringkonnakohtu esimehel oma tööpiirkonna esimese astme kohtu kohtunike suhtes, kohtu esimehel sama kohtu kohtunike suhtes ning Riigikohtu üldkogul Riigikohtu esimehe suhtes (KS § 91 lg 2).

Ametnike erapooletust ja vastutust reguleerib avaliku teenistuse seadus (edaspidi ATS). ATS § 51 lg 2 kohaselt peab ametnik oma teenistusülesandeid täitma erapooletult, sealhulgas valima teenistusülesandeid täites igaühe õigusi ja vabadusi ning avalikku huvi parimal võimalikul viisil arvestava lahenduse.

Kuidas on tagatud, et seaduserikkumistest teavitatud isikud ei satuks tagakiusamise ohvriks? Kas Teie ametkonnas on olemas tõhusad mehhanismid vilepuhujate kaitseks?

Justiitsministeeriumis on alates 2022. aastast loodud tööalasest rikkumisest teavitamiseks asutusesisene ja asutuseväline teavituskanal. Asutusesisest (s.o ministeeriumisisest) teavituskanalit ja asutusevälist (s.o valitsemisala asutuste ülest) teavituskanalit haldab Justiitsministeeriumi siseauditiosakond (edaspidi SAO). Asutuseväliselt on Justiitsministeerium pädevaks asutuseks kõigi ministeeriumi valitsemisala asutuste suhtes oma järelevalvepädevuse ulatuses. Teave tööalasest rikkumisest teavitamise ja teavitaja kaitse töökorralduse kohta on avaldatud nii JUM siseveebis kui välisveebis (<https://www.just.ee/toolasest-rikkumisest-teavitamine>). Tööalase tegevusega teatavaks saanud rikkumisest saab teavitada siseauditiosakonda e-posti aadressil vihje@just.ee.

Info või kahtluse korral, et Justiitsministeeriumi või selle valitsemisala asutuse tegevusega seoses on toimunud rikkumine, võivad teavitada kõik [töölasesest Euroopa Liidu õiguse rikkumisest teavitaja kaitse seaduse](#) § 3 lõikes 1 loetletud isikud, kellel on ministeeriumi või valitsemisala asutusega tööalane

seos. Rikkumine on tööalase tegevusega teatavaks saanud tegevus või tegevusetus, mis on ebaseaduslik või vastuolus õigusnormi eesmärgiga. Justiitsministeerium võtab rikkumisteateid vastu laiemalt kui ainult tööalasest EL õigusega seotud rikkumisest teavitaja kaitse seaduse kohaldamisalasse jäävate rikkumiste kohta. Rikkumisteade vastuvõtmise ja menetlemisega tegeleb siseauditiosakond, kes vajadusel kaasab protsessi valdkonna spetsialiste ja muid pädevaid isikuid või edastab teate edasiseks menetlemiseks selleks pädevale isikule või asutusele. Siseauditiosakond tagab rikkumisest teavitamise fakti ja teavitatud inimese ning teiste heas usus arvamust avaldanute konfidentsiaalsuse. Teavitaja isik avaldatakse menetluse huvides üksnes tema kirjalikul nõusolekul. Justiitsministeerium tagab teavitajale kaitse rikkumisest teavitamise tõttu survemeetmete (nagu teenistusest vabastamine, madalamale ametikohale viimine, distsiplinaarmedetmete rakendamine, koolitustel osalemise takistamine, tulemuslikkuse negatiivne hindamine, ohvristamine, hirmutamine või tõrjumine, ebaõiglane kohtlemine, isiku maine kahjustamine vms) rakendamise või selle katse või sellega ähvardamise eest. Võrde kohtlemise põhimõte ja kaitse ebasoodsa kohtlemise eest on sätestatud ka [avaliku teenistuse seaduse](#) (ATS) §-s 13 ja §-s 13¹.
SAO teavituskanali kaudu seni ametnike/teenistujate tegevuse peale rikkumisteateid laekunud ei ole.

Milliseid abinõusid on Teie juhitud institutsioon rakendanud, et tagada, et ametnikke ja kohtunikke, kes rikuvad seadust, võetakse vastutusele?

Avalikus teenistuses töötamisel tuleb järgida ametniku eetikakoodeksit (vt [avaliku teenistuse eetika | Rahandusministeerium](#)). Valitsemisalas on erinevatele ametikohtadele kehtestatud veel täiendavad eetikakoodeksid, näiteks [kohtunike eetikakoodeks](#), [prokuröride eetikakoodeks](#), [vanlategiisustaja eetikakoodeks](#). Samuti saab distsiplinaarmenetluse algatada ametisse nimetamise õigust omav isik käskkirjaga või korraldusega, kui on teada piisavalt faktilisi asjaolusid distsiplinaarsüüteo toimepanemise kohta. Ametnike distsiplinaarmenetluse algatamist ja vastutusele võtmist reguleerib üldpõhimõttena [avaliku teenistuse seadus](#) (ATS) 8. peatükk.

Millised on olnud reaalsed tagajärjed nendele isikutele viimase viie aasta jooksul?

Justiits- ja digiministril ei ole käsu- ega distsiplinaarvõimu kohtunike suhtes. Distsiplinaarmenetluse algatamise õigus on Riigikohtu esimehel ja õiguskantsleril kõigi kohtunike suhtes, ringkonnakohtu esimehel oma tööpiirkonna esimese astme kohtu kohtunike suhtes, kohtu esimehel sama kohtu kohtunike suhtes ning Riigikohtu üldkogul Riigikohtu esimehe suhtes (KS § 91 lg 2).

Kohtunike distsiplinaarasjade lahendamiseks on Riigikohtu juures distsiplinaarkolleegium, kuhu kuulub viis riigikohtunikku, viis ringkonnakohtunikku ja viis esimese astme kohtu kohtunikku (KS § 93 lg 1). Infot viimase viie aasta jooksul läbi viidud distsiplinaarmenetluste ja menetluste tagajärgede osas on võimalik saada distsiplinaarkolleegiumilt. Rohkem infot: <https://www.riigikohus.ee/et/kohtunikeomavalitsuskogud/distsiplinaarkolleegium>

Kui ametnikud ei täida oma teenistusülesandeid või ei täida neid korrektselt, on võimalik määrata distsiplinaarkaristus vastavalt ATS 8. peatükile.

Kas Teie ametkonnal on ülevaade juhtumitest, kus ametnikud või kohtunikud on seadusi rikkunud, ning millist statistikat või andmeid nende juhtumite kohta saaks avalikkusele esitada?

Ülevaate juhtumitest, kus distsiplinaarkolleegium on leidnud, et kohtunikud on toime pannud distsiplinaarsüüteo, sellekohase statistika või muud andmed on võimalik saada distsiplinaarkolleegiumilt. Rohkem infot: <https://www.riigikohus.ee/et/kohtunikeomavalitsuskogud/distsiplinaarkolleegium>.

Justiitsministeeriumil puudub ülevaade juhtumitest, kus ametnikud on seadusi rikkunud.

Milline on Teie hinnang õigusriigi olukorrale Eestis täna? Kas näete vajadust süsteemsete reformide järele? Kui jah, siis millistes valdkondades ning kuidas plaanite isiklikult neid reforme edendada?

Toimiva õigusriigi peamised tunnused on seadustele tuginev riigivalitsemine, sõltumatu kohtusüsteem, korruptsioonivaba ühiskond, meediavabadus ja lisaks veel mitmed muud näitajad, mis kõnelevad demokraatlikust riigikorraldusest. Eesti on täna tugev õigusriik, kus riigivalitsemine ja ühiskonnaelu lähtuvad seadustest. Riigis on sõltumatult tegutsev ja toimiv kohtusüsteem, kuhu on Eestis igaühel õigus ja võimalus enda õiguste kaitseks pöörduda. Eestis on kehtestatud tõhusad ning järjepidevalt arendatavad reeglid korruptsiooni ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks, samuti on riigis mitmekesine meedia ning tagatud on meediavabadus. Õigusriik ei ole iseenesest püsiv nähtus, selle hoidmine vajab järjepidevat tööd ja valvsust kõikides õigusriigi aluseks olevates valdkondades. Õigusriigi olukorda Euroopa Liidu liikmesriikides hindab iga-aastaselt ka Euroopa Komisjon, kelle koostatud aruanded iga liikmesriigi, sh Eesti kohta on avalikult kättesaadavad. Viimane ehk 2024. aasta eestikeelne aruanne Eesti kohta on leitav [siit](#).

Suurte süsteemsete reformide järele õigusriigi aluseks olevates valdkondades praegu vajadust ei ole, kuid hetkel valmistame ette muudatusi, millega tugevdame veelgi enam kohtute sõltumatust. Justiitsministeeriumis on ettevalmistamisel kohtu haldusmudeli muudatused, millega antakse Justiitsministeeriumilt esimese ja teise astme kohtutele üle senised täitevõimu käes olnud haldusülesanded. Põhiseaduses välja toodud kohtute sõltumatus peab olema tagatud ka eelarve üle otsustamisega.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Evelin Allas
ministri nõunik